

Jan Lokin,
Het Klassieke Rome. Een
hoorcollege over de bescha-
vingsgeschiedenis van de
Romeinse samenleving
 (Home Academy Publishers,
 Den Haag 2011) 4 cd's in een doosje,
 € 34,95.

De hoorcolleges van Jan Lokin over de Romeinse beschavingsgeschiedenis gaan vooral over het recht, de rechtspraktijk en de rechtsinstellingen van het Romeinse rijk. Maar daarmee is zijn verhaal niet zuiver juridisch geworden, want het ontstaan en het vastleggen van het recht in Rome is met mythen, godsdienstige rituelen en historische gebeurtenissen omgeven. Daarom laat Lokin ook nu nog bekende figuren als Cicero, Clodius en Caesar in zijn verhaal optreden. Al met al krijgen we langs de gekozen invalshoek een aardig beeld van de Romeinse cultuur, zeker omdat de verteller zijn verhaal verlevendigd met talloze anekdotes en uitleg geeft van veel Latijnse termen en Romeinse gebruiken.

De basis van het Romeinse recht werd gelegd tijdens de strijd van de plebejers - Lokin spreekt nadrukkelijk van dé plebs - om gelijkberechtigting. Na het ontstaan van de Romeinse republiek, volgens de mythische overlevering in 509 voor Christus met de verjaging van de laatste koning Tarquinius Superbus, hadden de afstammelingen van de familieoudsten, de patriciërs, alle macht gekregen. Twee van hen hadden steeds voor een periode van een jaar samen het hoogste gezag. Dat consulambt - ook al werd het door twee personen uitgeoefend - was ondeelbaar. Dat was later ook met het keizerschap het geval. In een lang proces zouden de plebejers hun rechten binnenhalen. Allereerst kregen ze een eigen functionaris, de volkstribuun, die met

een vetorecht beslissingen van de consuls kon tegenhouden. Maar voor het zover was, had de plebs wel in 495 v. Chr. in staking moeten gaan. Ondertussen bleven de plebejers voor het gerecht afhankelijk van de interpretatie van het ongeschreven recht door de uit het patriciaat afkomstige priesters. De volgende eis werd dus een optekening van het recht. Die kwam in 450 v. Chr.; op het Forum kwamen toen de twaalf ivoren tafelen te staan waarin de Romeinse rechtsregels waren gebeiteld. Maar zelfs toen bleef de uitleg nog honderd jaar voorbehouden aan de patriciërs. En plebejers konden ook geen consul worden. Uiteindelijk stemden de patriciërs er mee in dat het hoogste stad-sambt voor de plebs open kwam te staan (369 v. Chr.). Maar ze eisten wel een concessie: er moest een nieuwe ambtenaar voor speciale rechtspraak komen. Zo'n praetor zou altijd een patriciër moeten zijn. Dertig jaar later echter was er al een plebejische praetor. De afronding van de emancipatie van de plebejers kwam met de Lex Hortensia (287 v. Chr.): een wetsvoorstel van een volkstribuun dat, wanneer het eenmaal was goedgekeurd door de volksvergadering, bindend was voor het hele Romeinse volk. Instemming van de patricische Senaat was niet langer relevant. En

daarmee kreeg het ambt van volkstribuun steeds meer gewicht, vooral ook omdat hij, anders dan een consul, geen hele ambtelijke carrière had hoeven te maken voordat hij het ambt kon bekleden. Dus is het niet verwonderlijk dat een patriciër als Publius Claudius Pulcher, die een rekening met Cicero te vereffenen had en hem wilde laten verbannen, zich door de volksvergadering graag van patriciër tot plebejer had laten hernoemen. Toen dat niet lukte moest hij een andere manier vinden om van stand te veranderen. Uiteindelijk slaagde hij in zijn opzet en kon hij volkstribuun worden. Zijn juridische aanval op zijn vijand leidde er toe dat Cicero in ballingschap moest in Griekenland. Met het groter worden van het rijk verloor de volksvergadering van de plebejers haar invloed; de plaats van vertegenwoordiging van het volk werd door het leger ingenomen. Zo stoelde de macht van de keizers - niet erfelijk! - formeel op de instemming van het volk en de senaat (Senatus Populus Que Romanus). In de praktijk riep het leger iemand tot keizer uit en bekrachtigde de Senaat die daad vervolgens. Maar omdat de Senaat alles goedkeurde wat de eerste wilde, bepaalde het leger in feite dus de keizerskeuze.

Hans Pols

